

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคการเกษตรมีความหลากหลายและเกี่ยวข้องกับหลายสาขา จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน โดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายและเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้การพัฒนาการเกษตรเกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงแต่งตั้งอาสาสมัครเกษตร (อกษ.) โดยสนับสนุนให้เกษตรกรในแต่ละท้องถิ่นคัดเลือกเกษตรกรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อช่วยปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน เช่น การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์งานนโยบายด้านการเกษตรในระดับครัวเรือนและหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันมีอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ อยู่ทุกหมู่บ้านที่ทำการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกระเบียบว่าด้วยการบริหารอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. 2551 โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้อาสาสมัครเกษตรที่มีอยู่หลากหลายสาขา ได้ผนึกกำลังเพื่อช่วยแก้ไขปัญหของเกษตรกร แต่การปฏิบัติงานในเชิงบูรณาการตามระเบียบดังกล่าว ยังขาดผู้ประสานงานระหว่างอาสาสมัครเกษตรด้วยกันเองภายในหมู่บ้าน รวมทั้งขาดผู้ประสานงานระหว่างอาสาสมัครเกษตรกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรระดับตำบล คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกด.) กลุ่ม/เครือข่ายเกษตรกร และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงจัดให้มีโครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านให้สามารถทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ ในหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาการเกษตรตามภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2555: 2)

ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีมากขึ้น เช่น การเป็นคณะกรรมการในการตรวจสอบพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติในระดับหมู่บ้าน การจัดเก็บข้อมูลสำมะโนเกษตรเพื่อเก็บข้อมูลด้านการเกษตรในระดับหมู่บ้าน และมีส่วนในการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในระดับหมู่บ้าน ซึ่งการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ

จังหวัดราชบุรี มีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมอาสาสมัครเกษตรและผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน ซึ่งจังหวัดราชบุรีมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจำนวน 969 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี, 2558) อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรีมีการดำเนินงานในหลายด้าน เช่น จัดเก็บข้อมูลด้านการเกษตร คณะกรรมการตรวจสอบสิทธิ์พื้นที่เพื่อเข้าร่วมโครงการต่างๆของภาครัฐ ซึ่งที่ผ่านมาพบว่ายังมีปัญหาในการปฏิบัติงาน เช่น ไม่มีเวลาเนื่องจากติดภารกิจอื่น และไม่มีค่าตอบแทน

ดังนั้น จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสามารถปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมถึงปัญหา และข้อเสนอแนะอย่างไร เพื่อนำไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน และกำหนดนโยบายในการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน รวมทั้งอาสาสมัครเกษตรด้านอื่นๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกรต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความรู้ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี

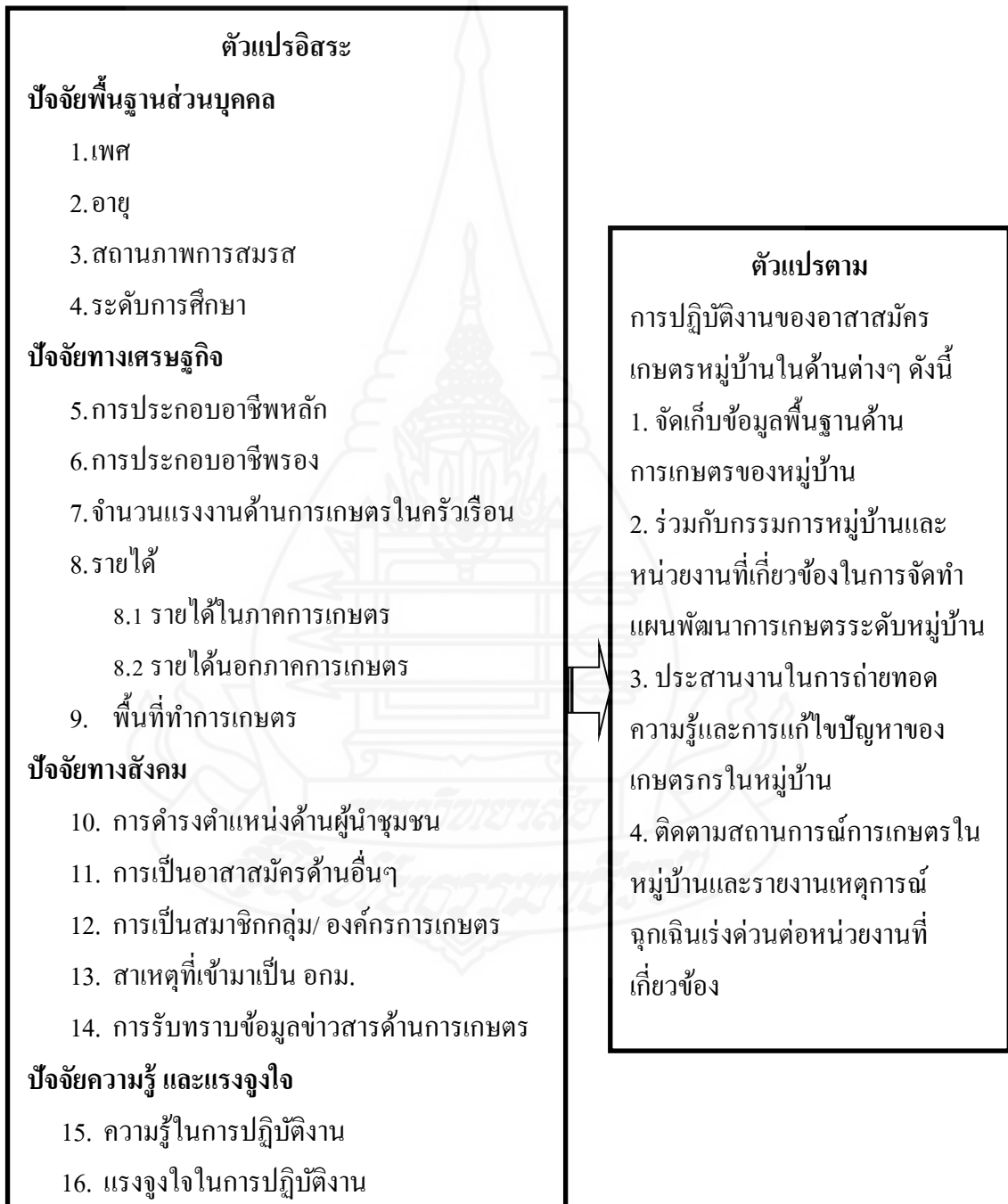
2.3 เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี

2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้มีกรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี แสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพหลัก การประกอบอาชีพรอง จำนวนแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือน รายได้ในภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การดำรงตำแหน่งด้านผู้นำชุมชน การเป็นอาสาสมัครด้านอื่นๆ การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรการเกษตร สาเหตุที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน การรับทราบข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร ปัจจัยความรู้และแรงจูงใจ ได้แก่ ความรู้ในการปฏิบัติงาน แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี มีขอบเขตดังนี้

5.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยความรู้และแรงจูงใจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดไว้ โดยครอบคลุม 4 กิจกรรมหลัก คือ 1) จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน 2) ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน 3) ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน 4) ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จำนวน 969 คน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และยังคงปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 283 คน

5.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2558 ถึง กรกฎาคม 2558

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หรือ ออสม. ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หมายถึง เกษตรกรหรือบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านของจังหวัดราชบุรี ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

6.2 บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หมายถึง ลักษณะการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ที่ระบุไว้ในคู่มืออาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ปี 2555 คือ 1) จัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน 2) ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน 3) ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน 4) ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน และรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉิน

6.3 การปฏิบัติงาน หมายถึง การดำเนินงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ใน 4 ด้าน ตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

6.4 เหตุการณ์ฉุกเฉิน หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ในทันทีทันใด ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภัยธรรมชาติและการกระทำของมนุษย์ เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เพลิงไหม้

6.5 แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานและการได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี ดังนี้

7.1 สามารถนำข้อมูล หรือผลการวิจัยที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี

7.2 สามารถนำข้อมูลที่ได้รับ หรือผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งจะสามารถนำข้อมูลหรือผลการวิจัยที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป